

ANUL JUBILIAR CA PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ ECONOMICĂ. LEVITIC 25 ÎN TEOLOGIA BIBLICĂ ȘI ÎN PREZENT

Pastor Lect. univ. dr. Corin MIHĂILĂ

Romanian Baptist Church, Brașov, Romania;

Emanuel University of Oradea, Romania;

Midwestern Baptist Theological Seminary, Kansas City, MO, USA

ABSTRACT: The Jubilee as Protection of Human Rights in Situations of Economic Crisis. Leviticus 25 in Biblical Theology and in the Present.

This article discusses the issue of economic crises and their impact on the economic marginalized people. The perspective that we will adopt is that of biblical theology, that is, we will trace the biblical concept of Jubilee through all the stages of redemptive history—creation, fall, Israel, prophets, Jesus, church, eschaton—in order to show how God cares for the economic wellbeing of all people and that he provides solutions in order for people to survive economic crises. The Jubilee, as our study will show, was anchored in creation and had an eschatological orientation. On the one hand, Jubilee represented a return to Eden, an idealized world, where all people enjoyed economic blessings. On the other hand, Jubilee, as interpreted by the prophets, anticipated an eschatological world, brought about by Messiah. Thus, at his first coming, Christ inaugurated the fulfillment of Jubilee, both in its economic as well as spiritual dimension, emphasizing the latter, and thus pointing forward to its complete and permanent fulfillment at his second coming, especially in its economic dimension. In the meantime, the Church is called to implement both these dimensions in her communal life.

Keywords: Jubilee, Leviticus 25, economic crisis, biblical theology, creation, fall, Israel, prophets, Jesus, church, eschaton.

Introducere

Momentele de criză economică de cele mai multe ori prezintă o problemă foarte mare pentru cei cu venit minim pe economie și pentru cei cu datorii

bancare. Lucrul acesta a fost evident în cazul celor ce și-au luat credit ipotecar înainte de criza mondială din 2008. Criza medicală din 2020 cauzată de COVID-19 de asemenea a prezentat o provocare pentru persoanele datornice. Faptul că orice fel de criză națională sau mondială afectează pe cei săraci se datorează mai multor factori, printre care inflația și pierderea locului de muncă. Acestea pun pe unii datornici în imposibilitatea de a-și mai plăti creditul bancar și ca urmare își pierd bunurile ipotecate și investițiile făcute. Sigur că la nivel național și bancar se iau anumite măsuri pentru protejarea populației în vremuri de criză. Printre acestea amintim: creșterea obligatorie a salariului minim, care este impusă prin legislație, și reducerea ratei dobânzii. Aceste măsuri însă îi ajută pe unii, dar nu pe toți. Statul și banca iau măsuri pentru ieșirea din situațiile de crize majore, dar aceste măsuri nu garantează că cei săraci și îndatorați vor ieși din criză. Astfel că situațiile de crize majore scot în evidență cel puțin două aspecte: inegalitatea între păturile socio-economice și lipsa de soluții viabile pentru apărarea drepturilor celor marginalizați economic pentru a-i ridica la un nivel decent de viațuire.

Disproporționalitatea între păturile economice este o realitate care se vede desigur nu numai în momentele de criză economică. Astfel de crize doar accentuează prăpastia care există între diferitele categorii socio-economice. Conform unor statistici din 2022, cei mai bogați 50 de români (cu peste 500 de milioane de lei în cont) din topul Forbes aveau o avere cumulată de aproximativ 100 de miliarde de lei.¹ Tot în anul 2022, 1,5 milioane de angajați din România erau plătiți la nivelul minim din totalul de 5 milioane de salariați, adică un salariu lunar de aproximativ 1.300 lei net.² Această disproporționalitate nu înseamnă neapărat că sistemul economic capitalist este deficient, așa cum au acuzat comuniștii, introducând un sistem economic socialist, în care totul se pretindea că era redistribuit echitabil și toți aveau dreptul la bunul comun, numit colectiv. Sistemul capitalist este unul bun; problema este cu sufletul corupt și stricat al omului.

În cartea intitulată *The Virtues of Capitalism*, autorii argumentează că acest sistem capitalist este cel mai aproape de învățătura Scripturii, deoa-

---

1 Vezi <https://www.forbes.ro/top-forbes-romania-lista-celor-mai-bogati-romani-in-2022-fostul-lider-a-pierdut-primul-loc-iar-alte-nume-importante-au-iesit-din-clasament-298965>, accesat 23.03.2023.

2 Vezi <https://www.zf.ro/opinii/adelina-mihai-zf-romania-tara-salariului-minim-ce-economie-este-21079180>, accesat 23.03.2023.

rece capitalismul face 3 lucruri: (1) oferă oamenilor șansa de a reuși în viață din punct de vedere economic, prin muncă, efort, inițiativă, creativitate; (2) oferă mijloace indivizilor de a se întreține, pe ei și familiile lor; și (3) încurajează ajutorarea săracilor.³ Desigur că există acuzații care se aduc capitalismului și care într-o anumită măsură nu sunt justificate. De exemplu, se argumentează faptul că acest sistem economic încurajează lăcomia, goana după bani și dorința de îmbogățire, însă lăcomia este o problemă a inimii și nu a unui sistem economic. Lăcomia este în inima omului indiferent de sistemul economic al unei țări. Alții spun că acest sistem capitalist face ca cel bogat să se îmbogățească pe spatele săracului. Adică bogatul se îmbogățește și mai mult numai datorită faptului că săracul sărăcește și mai mult. Dar o astfel de acuzație nu stă în picioare în toate situațiile. De exemplu, în țara noastră nivelul de trai al întregii populații a crescut de la Revoluție, chiar dacă un grup mic de oameni au devenit ultra bogați. Astfel că este greșit să gândim la resursele economice în termenii unui tort care se împarte între toți locuitorii țării; cu cât o persoană are o felie mai mare, cu atât ceilalți au felii mai mici. Mai degrabă trebuie gândit în sensul că tortul a crescut și de aceea feliile au crescut, chiar dacă nu proporțional. Statisticile spun că populația lumii care trăiește în sărăcie lucie (cu mai puțin de \$1 pe zi) a scăzut de la 26.8% în 1970 la 5.4% în 2006.⁴ Deci se poate ca unii să se îmbogățească foarte mult și fără ca restul să sărăcească. Alții spun că acest sistem capitalist duce la un consum exagerat și la materialism. Dar din nou, materialismul nu este o problemă unică capitalismului, pentru că este o problemă spirituală și nu economică. Astfel că cineva poate fi materialist chiar dacă trăiește într-un sistem socialist iar materialismul nu este doar o problemă a bogaților. Săracul este la fel de ispitit de materialism cum este bogatul, pentru că materialismul nu are de-a face cu cât are cineva ci cât de mult își dorește și ce este gata să facă pentru a obține ceea ce își dorește.

În ciuda acestor argumente în favoarea unui anumit sistem economic, disproporționalitatea între păturile sociale cât și vulnerabilitatea păturii sărace în fața crizelor economice sunt o realitate tristă. Din perspectiva Scripturii, rădăcina acestor probleme este păcatul, o problemă care a existat încă de la căderea omului în păcat (vezi Gen. 3). Toate crizele economice

---

3 Vezi Austin Hill și Scott Rae, *The Virtues of Capitalism. A Moral Case for Free Markets*, Chicago, Northfield Publishing, 2010, cap. 2 iar pentru ce urmează cap. 7-8.

4 Vezi <https://cepr.org/voxeu/columns/parametric-estimations-world-distribution-income>, accesat 23.03.2023.

cât și vulnerabilitatea economică a păturii sărace sunt cu omenirea încă de la căderea în păcat, pentru că păcatul este cu omenirea din acel moment.

Când Dumnezeu și-a ales un popor—Israel—Dumnezeu a intenționat să diminueze efectele economice ale căderii în păcat, implementând anumite practici și reglementări economice. Prin acestea, Dumnezeu a dorit să protejeze pe cei vulnerabili economic din poporul Său Israel cât și să ofere posibilitatea tuturor persoanelor și familiilor să iasă dintr-un anumit impas economic în care au ajuns și să se relanseze economic. O astfel de reglementare economică a fost Anul Jubiliar sau Anul de Veselie din Lev. 25.

Într-o societate agrară, precum cea iudaică antică, în care omul trăia din ceea ce producea pământul, riscul sărăciei era la tot pasul, iar aceasta din rațiuni și factori care de multe ori erau în afara controlului omului. De exemplu, boala și bătrânețea (Gen. 47:13), moartea bărbatului din familie (2 Împ. 4:1) sau o catastrofă naturală cum ar fi o secetă (Rut) puteau să ducă o familie în ruină economică. Sigur că mai erau opresiunea și exploatarea din partea celor bogați (Amos 2:6, 5:11-12, Mica 2:1-2,8-9, Is. 5:8) sau a împăratului, care lua ce voia, când voia și cât voia (1 Împ.21:1-16—nedreptatea lui Ahab față de Nabot) sau lenevia (Pr. 24:30-34), care puteau să ducă la sărăcie și sclavie. Tocmai astfel de situații a dorit Dumnezeu să prevină prin Anul Jubiliar: ruina totală a celor datori, adică pierderea proprietăților familiei, dar și a libertății personale. Pentru a preveni sărăcia și sclavia, indiferent de cauzele acestora, Dumnezeu a instituit Anul Jubiliar, tot al 50-lea an.⁵ Astfel că cel puțin o dată în viață sau în fiecare generație o persoană și o familie aveau oportunitatea de a o lua de la capăt și de a avea un început nou. E clar că nici o societate din vremea noastră nu mai funcționează după acest sistem economic, din motive evidente,⁶ dar sunt

5 Există o dezbatere cu privire la anul în care se sărbătorea Jubileul—al 49-lea sau al 50-lea an—deși cei mai mulți comentatori sunt de părere că Anul de Veselie se sărbătorea în al 50-lea an. Vezi Allen P. Ross, care sintetizează trei opinii majore cu privire la cronologia Anului Jubiliar: (1) anul al 49-lea; (2) anul al 50-lea; (3) depinde de calendarul folosit; vezi *Holiness to the Lord: A Guide to the Exposition of the Book of Leviticus*, Grand Rapids, Baker, 2002, p.459. O a patra opțiune este că Anul Jubiliar era un an mai scurt. Vezi Sidney B. Hoening, "Sabbatical Years and the Year of Jubilee," *JQR* 59 (1969), pp. 222–236; urmat de Gordon J. Wenham, *The Book of Leviticus* (NICOT; Grand Rapids, Eerdmans, 1979, p. 319. Pentru mai multe pe acest subiect, vezi Robert S. Kawashima, "The Jubilee, Every 49 or 50 Years?" *VT* 53 (2003), pp. 117–120; Idem, "Once Again, the Jubilee, Every 49 or 50 Years?" *VT* 55 (2005), pp. 121–25.

6 Printre motivele evidente putem aminti două: societatea modernă nu mai este una

câteva principii (cel puțin teologice) care pot fi preluate și de care se poate ține cont în situațiile de criză ale vremurilor noastre.

Astfel, scopul acestui articol este să explice legea privitoare la Anul Jubiliar din perspectiva teologiei biblice și apoi să tragă câteva concluzii practice pentru situațiile de criză din vremea noastră. Cu alte cuvinte, vom trasa tema Anului Jubiliar prin toate stadiile istoriei răscumpărătoare așa cum este aceasta prezentată în Biblie: creație, cădere, Israel, profeții, Isus, Biserica și escatonul sau noua creație. În final vom arăta în ce fel această lege antică, care proteja persoanele vulnerabile în fața crizelor economice, are relevanță pentru vremea noastră.

I. Creația: egalitatea economică și dreptul tuturor la binecuvântările Grădinii Edenului

Deși tema acestui articol este Anul Jubiliar, o lege care apare pentru prima dată în Legea lui Moise așa cum este descrisă în Lev.25, există aspecte ale acestei legi care își găsesc rădăcinile în creație. Așa cum vom vedea, legea cu privire la Anul Jubiliar avea scopul de a face din Israel și Țara Promisă un microcosmos al Grădinii Edenului. Adică, intenția lui Dumnezeu cu evreii era ca ei să experimenteze în Canaan ceea ce economic a fost o realitate în Grădina Edenului—bunăstarea economică și absența sărăciei, a inegalității economice și a exploatării celor vulnerabili social.

Când Dumnezeu a creat lumea și în final pe om, Dumnezeu a declarat toate lucrurile „foarte bune” (Gen. 1:31). Această declarație poate desemna mai multe calități ale creației, dar în principal înseamnă că Dumnezeu a creat toate lucrurile să funcționeze în așa fel încât să-și îndeplinească scopul pentru care au fost create.⁷ Vorbim despre calitatea și funcionali-

---

agrării iar populația globală a crescut semnificativ astfel că pământul nu mai este suficient. Vezi Randy Ridenour, „Abandoning Jubilee: The Structural Causes of Poverty”, *Review and Expositor* 116.1 (2019), p. 11. Vezi Simon J. Joseph „The Land Is Mine’ (Leviticus 25:23): Reimagining the Jubilee in the Context of the Palestinian-Israeli Conflict”, *BTB* 50.4 (2020), pp.184-186.

7 Terence E. Fretheim *Creation Untamed. The Bible, God, and Natural Disasters*, Grand Rapids, Baker Academic, 2010, p.13, unde afirmă faptul că acest cuvânt, „poartă sensul de corespondență cu intenția divină...” Vezi de asemenea C. Marvin Pate, J. Scott Duvall, et. al., *The Story of Israel. A Biblical Theology*, Downers Grove, InterVarsity, 2004, p.30; William Dumbrell, *The Search for Order. Biblical Eschatology in Focus*, Eugene, OR, Wipf and Stock Publishers, 2001, p.20.

tatea creației, o creație în care omul să-și poată împlini menirea. Imediat după această declarație, Dumnezeu i-a dat omului responsabilități dar și privilegii vis-a-vis de creația naturală. Responsabilitățile au fost însumate în mandatul primit de „a îngriji” și de „a lucra” Grădina (Gen. 2:15), care au conotații economice, pe lângă cele teologice; pământul lucrat avea să le ofere hrană. Privilegiile, într-o egală măsură, au constat și în aspecte economice: posibilitatea de a mânca din toți pomii din Grădină, inclusiv din Pomul Vieții (Gen. 1:29 „Iată că v-am dat orice iarbă care face sămânță și care este pe fața întregului pământ și orice pom care are în el rod cu sămânță: aceasta să fie hrana voastră”).

Încă de la început, Dumnezeu a creat pentru om contextul și cadrul în care acesta să nu ducă lipsă de nimic, din punct de vedere economic. Într-o grădină care era a Domnului, omul era liber să mănânce din tot, cu condiția de a rămâne în ascultare de El. Astfel că în Grădina Edenului nu se punea problema inegalității economice sau a vulnerabilității și exploatării economice, pentru că nu se punea problema unei crize economice. În Grădina Edenului Dumnezeu era cel care dădea hrană îmbelșugată omului din pământul care era al Domnului.

Astfel că putem vorbi în creație despre un triumvirat: om, Dumnezeu și pământ.⁸ În acest triunghi de relații, omul beneficia de bunăstare materială și economică din partea lui Dumnezeu dacă rămânea în ascultare de Dumnezeu.

Sigur că problema pe care o cunoaștem din Scripturi este că omul nu a ținut cont de condiția ascultării și ca urmare a suferit anumite consecințe, printre care și economice.

II. Căderea: efectele căderii în păcat asupra pământului și asupra relațiilor economice

Geneza 3 explică efectele căderii în termenii blestemului asupra pământului și ca urmare asupra capacității omului de a-și câștiga existența din lucrul pământului. Iată cum explică Dumnezeu blestemul venit în urma neascultării: „blestat este acum pământul din pricina ta. Cu multă trudă să-ți scoți hrana din el în toate zilele vieții tale; spini și pălămidă să-

---

⁸ Acest triumvirat este considerat de Graeme Goldingay ca fiind constitutiv Împărăției lui Dumnezeu, care este ținta răscumpărării. Vezi *Gospel and Kingdom*, în *The Goldsworthy Trilogy*, Crownhill, Paternoster, 2011.

ți dea și să mănânci iarba de pe câmp. În sudoarea feței tale să-ți mănânci pâinea până te vei întoarce în pământ, căci din el ai fost luat; căci țărână ești și în țărână te vei întoarce” (Gen. 3:17-19). Vedem din aceste consecințe inclusiv efecte de ordin economic.⁹ Când se rupe relația cu Dumnezeu inevitabil omenirea este afectată material și economic pentru că relația omului cu pământul este afectată.¹⁰

Un aspect care merită menționat este faptul că o dată cu căderea omului în păcat, omul a fost alungat din Grădina Edenului dincolo de granițele Grădinii. Ce se afla dincolo de granițele Grădinii? Dacă luăm în considerare mandatul dat de Dumnezeu lui Adam și Evei, responsabilitatea lor poate fi înțeleasă ca aceea de a extinde granițele Edenului până la marginile pământului.¹¹ Cu alte cuvinte, ceea ce Dumnezeu a făcut pentru Grădina Edenului, aceea trebuia să facă Adam cu restul creației, dincolo de limitele Grădinii.¹² Astfel că în momentul în care a fost expulzat din Grădină, omul s-a aflat într-un pământ nesupus și ca urmare împotrivor, cu atât mai mult acum că era și blestemat. Nu e de mirare că acest pământ nesupus va crea dificultăți economice pentru om, pentru că era teritoriul stăpânit de cel rău.¹³

---

9 Vezi Christopher J. H. Wright, *Old Testament Ethics for the People of God*, Downers Grove, InterVarsity, 2004, pp.150-153, cu privire la efectele economice ale căderii în păcat: conflictul asupra resurselor, coruperea muncii, creșterea necontrolată și distribuirea nedreaptă.

10 Căderea a afectat patru relații pe care le-a avut omul: cu Dumnezeu, cu sinele, cu alte persoane și cu restul creației, inclusive cu pământul. Vezi Howard A. Snyder cu Joel Scandrett, *Salvation Means Creation Healed. The Ecology of Sin and Grace: Overcoming the Divorce between Earth and Heaven*, Eugen, OR, Cascade Books, 2011, pp.66-78.

11 Vezi William Dumbrell, *Covenant and Creation. An Old Testament Covenant Theology*, Crownhill, Paternoster, 2013, p.30.

12 În acest sens, Adam a funcționat asemenea unui co-regent, reprezentant al domniei lui Dumnezeu pe pământ. Vezi, e.g., G. K. Beale, *A New Testament Biblical Theology: The Unfolding of the Old Testament in the New*, Grand Rapids, Michigan, Baker Academic, 2011, pp.30-32. De asemenea Craig G. Bartholomew și Michael W. Goheen, *The Drama of Scripture. Finding Our Place in the Biblical Story*, Grand Rapids, Baker Academic, 2004, pp. 36-38.

13 O responsabilitatea a lui Adam era de a „păzi” Grădina, ceea ce presupune că șarpele venea din afara Grădinii și nu trebuia să i se permită să intre în Grădină. Această interpretare se vede din paralela Grădinii cu Templul. Vezi e.g., T. Desmond Alexander, *The City of God and the Goal of Creation*, Short Studies in Biblical Theology, Wheaton, Crossway, 2018, pp.18-20. Pentru mai multe detalii, vezi G. K. Beale, *The Temple and the Church's Mission: A Biblical Theology of the Dwelling Place of God*, New Studies in Biblical Theology 17, Downers Grove: IVP Academic, 2004, pp.66–80.

Deci, o dată cu alungarea din Grădina Edenului putem vorbi despre un nou triumvirat: Satan, omul căzut și pământul nesupus și blestemat. În astfel de relații omul era predispus spre exploatarea semenului pentru avantaje economice proprii iar societatea era un cadru prielnic pentru crearea de pături economice disproporționate, toate din pricina păcatului care acum domnea peste omenire prin cel rău. Lucrul acesta se vede din istoria antediluviană, în care violența omului a dus în final la distrugerea pământului și re-crearea acestuia (Gen. 6:13 „au umplut pământul de silnicie,” i.e., violență). Nu putem decât să presupunem că violența era folosită pentru a acapara noi teritorii și pentru a le exploata economic.

Singura șansă a omului, inclusiv din punct de vedere economic, era ca omul să între din nou în relație cu Dumnezeu, pentru că din acea relație venea și bunăstarea economică. Lucrul acesta este presupus în afirmația din Gen. 4:26b „Atunci au început oamenii să cheme Numele Domnului.” Singura șansă a omenirii de a scăpa de violență și exploatare economică era ca omul să-l caute pe Dumnezeu. Astfel că mai târziu, Lameh își pune speranța în fiul său Noe că acesta va restaura relația Edenică dintre Dumnezeu, om și pământ. Lameh afirmă în Gen. 5:29: „Acesta ne va mângâia pentru osteneala și truda mâinilor noastre, care vin din acest pământ, pe care l-a blestemat Domnul.” Și într-adevăr, Noe a căutat pe Dumnezeu și Dumnezeu a lansat un nou îneput pentru pământ după potop. Dumnezeu i-a dat lui Noe același mandat pe care Dumnezeu l-a dat și lui Adam și aceeași promisiune de bunăstare materială și economică (Gen. 9:1-3). Dumnezeu din nou avea să binecuvânteze și să îngrijească de om făcând pământul să rodească (Gen. 8:22 „Cât va fi pământul, nu vor înceta sămănatul și seceratul, frigul și căldura, vara și iarna, ziua și noaptea!”). Ne aflăm astfel, într-o anumită măsură, din nou în Grădina Edenului. Numai că intervine o problemă, aceeași problemă: Noe păcătuiește la fel ca Adam, tot într-o grădină (Gen. 9:20-21). Ca urmare, Noe pronunță un blestem asupra lui Canaan: „să fie robul lui [a lui Sem]” (Gen.9:26). Acest blestem presupune exploatarea omului pentru interese economice, inclusiv sclavia și războaiele. Însă Dumnezeu nu-și abandonează planul unei relații adecvate cu omul și cu pământul, care să rezulte în binecuvântare economică.

III. Israel: Anul Jubiliar și soluția temporară pentru efectele economice ale păcatului

Pentru a aduce omenirea din nou în starea inițială de bunăstare economică și materială, Dumnezeu îl alege pe Avraam și prin el creează un popor al Său. Dumnezeu îi promite lui Avraam, printre altele, binecuvântare, care reprezintă o răsturnare a blestemului pronunțat în primele 11 capitole din Geneza. Cu alte cuvinte, Dumnezeu promite lui Avraam o revenire la relația corectă dintre Dumnezeu, om și pământ. Numai că în Avraam, Dumnezeu vorbește despre o dimensiune colectivă a omului—poporul Israel—dar și despre o dimensiune geografică a pământului—Țara Promisă. Deci avem un fel de redimensionare a promisiunii: atât omul cât și pământul sunt reprezentate concret de un popor—Israel—și respectiv de un teritoriu geo-politic—Canaan. Cu alte cuvinte, putem vorbi despre Israel în țara sa ca despre Adam în Grădina Edenului, Canaanul fiind un fel de microcosmos al Grădinii Edenului iar Israel fiind Adamul colectiv.¹⁴ Acolo, în Țara Promisă, „sămânța” lui Avraam avea să experimenteze bunăstare materială și economică. Aceasta pentru că era restabilită relația corectă dintre Dumnezeu, om și pământ, așa cum avea să fie ilustrată în relația dintre Dumnezeu, Israel și Canaan.¹⁵

---

14 Peter J. Gentry and Stephen J. Wellum, *Kingdom through Covenant. A Biblical-Theological Understanding of the Covenants* a doua ediție, Wheaton, Crossway, 2018, p.709, argumentează faptul că Țara Promisă este un prototip sau un tipar al întregii creații. Vezi și Munther Isaac, *From Land to Lands, from Eden to the Renewed Earth. A Christ-Centered Biblical Theology of the Promised Land*, Carlisle, Langham Monographs, 2015, p.168. Pentru o descriere a țării din perspectiva teologiei biblice, vezi Gary M. Burge, *Jesus and the Land. The New Testament Challenge to 'Holy Land' Theology* (Grand Rapids: Baker Academic, 2010); Oren Martin, *Bound for the Promised Land. The Land Promise in God's Redemptive Plan*, NSBT (Grand Rapids: IVP Academic, 2015), cap.3; și Walter Brueggemann, *The Land: Place as Gift, Promise, and Challenge in Biblical Faith* (Fortress Press, Minneapolis, 2002).

15 Pentru acest nou triunghi de relații, vezi Christopher Wright, *Old Testament Ethics for the People of God*, 19 și Howard A. Snyder cu Joel Scandrett, *Salvation Means Creation Healed*, p.126. Gordon Wenham, *Leviticus*, p.317, argumentează că Anul Jubiliar a fost intenționat să restabilească „ceva din relația care a existat între oameni și creația lor.” Christopher R. Bruno confirmă faptul că „slobozenia” declarată de Anul Jubiliar este de fapt „restaurarea ordinii corecte între poporul legământului, pământul legământului și Dumnezeu legământului;” „Jesus is our Jubilee... But How? The OT Background and Lukan Fulfillment of the Ethics of Jubilee, *JETS* 53/1 (March 2010), p.89.

Dar pentru că Israelul trăia într-o lume căzută și afectată de păcat, Dumnezeu i-a dat legi care să guverneze acest triunghi de relații. Prin aceste legi, Dumnezeu intenționa, printre altele, să prevină sclavia și exploatarea economică a omului dar și crearea de discrepanțe economice iremediabile între oameni. Într-o lume căzută în păcat, crizele economice aveau să apară, însă Dumnezeu a stabilit anumite legi prin care aceste crize economice să nu ducă la o pierdere irecuperabilă a proprietăților și a libertății umane.

O astfel de lege a fost Anul Jubiliar (Lev. 25:8-55), construită pe legea Anului Sabatic (Lev. 25:1-7), care la rândul ei a fost construită pe legea privitoare la Ziua de Sabat. Deci vorbim despre un fel de Sabat al Sabatelor, o sărbătoare care însuma toate cerințelor privitoare la Ziua de Sabat și la Anul Sabatic, dar adăugând la acestea întoarcerea proprietăților înapoi la proprietarii originali și restaurarea libertății personale.¹⁶

Până la Anul Jubiliar însă se făceau tot felul de tranzacții de vânzare și cumpărare, tranzacții care erau apoi anulate de Anul Jubiliar. Faptul că pământul era redat proprietarului original însemna că pământul nu era cu adevărat vândut, ci doar închiriat sau arendat până la Anul Jubiliar. Sărăcia obliga o persoană să-și vândă terenurile pe care le recupera în Anul Jubiliar și de aceea Dumnezeu a reglementat aceste tranzacții din punct de vedere moral. De exemplu, prețul pământului era stabilit nu prin speculații economice, socotind dacă este o investiție bună pe care o putea valorifica mai târziu pentru bani mai mulți, sau ținând cont de inflație sau o posibilă criză financiară, sau după locația terenului, ci pur și simplu socotind anii rămași de recoltă până la Anul Jubiliar (25:15-16). Cu cât erau mai mulți cu atât prețul creștea. Responsabilitatea unei tranzacții corecte cădea atât pe umerii cumpărătorului cât și pe a vânzătorului. Posibilitatea înșelării sau abuzului în tranzacție putea fi de ambele părți (25:14, 17). Vânzătorul putea să ceară mai mult decât era corect, înșelându-l pe cumpărător, din moment ce pământul îl pierdea în Anul Jubiliar și îl returna gratis, iar cumpărătorul putea să abuzeze de situația disperată în care se afla vânzătorul și să-i ofere foarte puțin, din moment ce cumpărătorul era forțat să vândă. Factorul de control în orice tranzacție era frica de Domnul (25:17).

---

16 Pentru o explicație detaliată a legii privitoare la Anul Jubiliar, vezi Jacob Milgrom, *Leviticus 23-27. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible, NY: Doubleday, 2001, pp.2145-70. Vezi de asemenea, Christopher J. H. Wright, *The Mission of God. Unlocking the Bible's Grand Narrative*, Downers Grove, IL, InterVarsity Press, 2006, cap. 9 intitulat „God's Model of Restoration. The Jubilee.”

În toate aceste sărbători și prin excepție în Anul Jubiliar, ceea ce stătea la baza aspectului economic al sărbătorii era un principiu teologic: pământul era al Domnului (25:23), pământul aici referindu-se în mod special la țara Canaan. De aceea pământul nu putea fi vândut, ci doar arendat, pentru că nu era considerat proprietate privată. Cu alte cuvinte, în conceptul biblic, în Israel nu exista proprietate privată propriu-zisă. Evreul nu deținea proprietăți private în sensul deplin al cuvântului. Pământul era proprietatea lui Dumnezeu. Dumnezeu a distribuit pământul (Ios. 13-21) după nevoile fiecărui clan și a fiecărei familii (Num. 26:52-56) astfel încât evreul era un chiriaș pe pământul lui Dumnezeu. Lucrul acesta se aplica și la om; evreul nu putea fi vândut ca sclav unui alt evreu, ci în momentul în care era constrâns de o criză economică, evreului i se crea posibilitatea de a lucra pe propriul său pământ, până fie avea posibilitatea de a-și răscumpăra pământul fie urma Anul Jubiliar, când din nou intra în posesia proprietății personale. Cu alte cuvinte, atâta timp cât Israel asculta de Legea lui Moise, Israel beneficia de purtarea de grijă a lui Dumnezeu prin binecuvântarea pe care o producea pământul, binecuvântarea pe care Dumnezeu a promis-o lui Avraam având conotații economice, deși nu era limitată la acestea.

Este important să observăm faptul că Anul Jubiliar începea în Ziua Ispășirii, care avea ca scop ștergerea tuturor păcatelor poporului acumulate de-a lungul unui an. Astfel că odată cu ștergerea vinei se făcea și ștergerea datoriilor economice. Această legătură strânsă dintre Anul Jubiliar și Ziua Ispășirii din nou ne amintește că binecuvântarea economică vine doar dintr-o restabilire a relației dintre om și Dumnezeu.

Bunăstarea economică de care Israel s-a bucurat trebuia să fie un semn pentru națiuni, o mărturie că numai în relație cu Yahweh, Dumnezeul lui Israel, o națiune și un popor putea să beneficieze de binecuvântare economică. Astfel că intenția lui Dumnezeu cu Israel era o recreare a Edenului în mijlocul națiunilor păgâne. Israel trebuia să fie o viziune a Edenului înaintea națiunilor. Națiunile trebuiau să se uite la Israel și la prosperitatea economică și să-și dorească să fie ca el.¹⁷ Psalmul 67 exprimă bine intenția lui Dumnezeu cu Israel cu privire la Anul Jubiliar: „Dumnezeu să aibă milă

---

17 Pentru sistemul economic al națiunilor din Orientul Mijlociu antic care reflectă anumite asemănări cu Anul Jubiliar de la evrei, vezi Michael Hudson, “Proclaim Liberty Throughout the Land’: The Economic Roots of the Jubilee,” *BR* 15 (1999), pp. 26–33, 44; Jeffrey A. Fager, *Land Tenure and the Biblical Jubilee: Uncovering Hebrew Ethics through the Sociology of Knowledge*, JSOTSup 155; Sheffield, JSOT, 1993, pp.25–27.

de noi și să ne binecuvânteze, să facă să lumineze peste noi fața Lui, ca să se cunoască pe pământ calea Ta, și printre toate neamurile mântuirea Ta! Te laudă popoarele, Dumnezeu, toate popoarele Te laudă. Se bucură neamurile și se învesolesc; căci Tu judeci popoarele cu nepărtinire și povățuiești neamurile pe pământ. Te laudă popoarele, Dumnezeu, toate popoarele Te laudă. Pământul își dă roadele; Dumnezeu, Dumnezeul nostru, ne binecuvântă, Dumnezeu ne binecuvântă, și toate marginile pământului se tem de El” (vezi și Ex. 19:4-6, Dt. 4:6-8). Binecuvântarea materială și economică de care s-a bucurat Israel în urma relației cu Dumnezeu se vede cel mai clar din prima parte a domniei lui Solomon, în care economia țării a atins cele mai înalte culmi (1 Împ. 10:14-29) și ca urmare împărăteasa din Seba a venit la Solomon să-l laude și să laude pe Dumnezeul lui Israel (1 Împ.10:1-13).

Problema relației dintre Dumnezeu, Israel și Țară, însă a avut de suferit din același motiv pentru care Adam, generația antediluviană și Noe au fost pedepsiți: neascultarea. Anul Jubiliar trebuia să fie ținut tot la 50 de ani ca o dovadă a încrederii poporului Israel în Dumnezeu că El le va da cele necesare din punct de vedere material și economic și de aceea evreii trebuiau să elibereze pe sclavi, să returneze proprietățile la proprietarii originali și să lase pământul să se odihnească. Prin ținerea acestei legi, Israel arăta dependența de Dumnezeu din punct de vedere economic dar și lupta cu dorința de a acumula tot mai mult pământ și averi și astfel de a crea pături economice inegale, care nu făceau decât să perpetueze sărăcia celor săraci și îmbogățirea celor bogați. Numai că în VT nu avem nici o mențiune a faptului că Israel a ținut vreodată în istoria sa această lege.¹⁸ Împăratul a acumulat pământuri, a adunat slujitori, chiar și dintre evrei, iar cei bogați au exploatat pe cei vulnerabili economic. Păcatul a dus la abuzuri sociale și economice (vezi e.g., Ier. 34:12-16, Amos 2:6-7, Mica 2:2). Ca urmare a neascultării, pedeapsa expulzării lui Israel de pe proprietatea lui Dumnezeu era inevitabilă.

---

18 Vezi Christopher Wright, *Old Testament Ethics for the People of God*, 204-5; Mark Rooker *Leviticus* (NAC 3a; Nashville: B & H, 2000), pp. 302–303, sugerează că o formă a sărbătorii a fost practică în timpul celui de-al doilea Templu. Faptul că nu e menționată în istoria lui Israel nu înseamnă neapărat că nu a fost ținută, tot așa cum Sărbătoarea Săptămânii nu este menționată dar cu siguranță a fost ținută. Vezi împotriva „argumentului din tăcere” David L. Baker, „The Jubilee and the Millennium: Holy years in the Bible and their relevance today” *Themelios* 24.1 (1998), p. 51.

IV. Profeții: vestirea Anului de Îndurare și restaurarea economică prin Mesia

Profeții pre-exilici au anunțat exilul babilonian. Printre motivele invocate au fost abuzul social, nerespectarea legilor ce țin de protejarea economică a familiei și de protejarea libertății personale cât și de exploatarea neîntre-ruptă a pământului fără a-i oferi odihnă (e.g., 2 Cr. 36:21).

Profeții exilici însă au anunțat o restaurare a lui Israel în Țara lui și o prosperitate economică de tip edenic; un fel de An Jubiliar permanent. Mica 4:4 anunță faptul că „...fiecare va locui sub vița lui și sub smochinul lui, și nimeni nu-l va mai tulbura” (vezi și Zah. 3:10). Conform profețiilor, restaurarea lui Israel va fi însoțită de o prosperitate economică lipsită de crize economice, care să ducă la abuzuri sociale. Anul Jubiliar din Legea lui Moise de fapt este o anticipare, o umbră a acestei stări prevestite de profeți. Când profețiile se vor împlini, toți evreii se vor întoarce la pământurile lor, înconjurați de familii, fără datorii, sărbătorind Anul Sabatic de odihnă și anticipând ani de prosperitate și siguranță în țara unde curge lapte și miere. Nu va mai exista abuz din partea celor cu putere (Ez. 46:16-18) și pământurile vor fi împărțite echitabil (Ez. 47:22-23). Săracii vor fi eliberați de datorii iar bogații care i-au abuzat vor fi pedepsiți (Is. 61:1-3). Munca pământului nu va mai fi caracterizată de oboseală—rezultatul căderii în păcat—ci va fi caracterizată de plăcere (Is. 65:17-25)—asemenea stării din Grădina Edenului. Cu alte cuvinte, profeții vorbesc despre o stare edenică a viitorului Israel, în care poporul se va bucura de bunăstare materială și economică, pământul din nou dându-și roada îmbelșugată.¹⁹

Când profeții vorbesc despre această bunăstare economică în termenii Grădinii Edenului, ei leagă această stare de Anul Jubiliar, care, așa cum am văzut este o imagine temporară și limitată a ceea ce Dumnezeu a intenționat în creație pentru întreg pământul și pentru toți oamenii. De aceea în profeți găsim puține referiri directe la Anul Jubiliar și mai multe aluzii la imaginea edenic. Lucrul acesta se poate explica prin faptul că Israelul în Țara Promisă bucurându-se de binecuvântările socio-economice ale Anului Jubiliar nu este decât o paranteză mică într-o paranteză mai mare. Adică, ceea ce trebuia să se întâmple istoric în Israel privește atât în urmă la creație cât și înainte la noua creație.

---

19 Pentru legătura dintre țara restaurată și Eden în profeți, vezi Isaac, *From Land to Lands*, pp.161-162, 168. Sidney Greidanus, *From Chaos to Cosmos. Creation to New Creation*. Short Studies in Biblical Theology, Wheaton, Crossway, 2018, pp.81-122.

Dar înainte să ne uităm la felul în care profețiile cu privire la bunăstarea materială și absența crizelor economice care duc la abuzuri social-economice se împlinesc, este potrivit să amintim faptul că în profeți găsim puține referiri directe sau aluzii la Anul Jubiliar, însă suficiente pentru a vedea această traiectorie escatologic-edenică pe care o iau profețiile.²⁰ În scrierile profetice se găsesc doar trei referiri la Anul Jubiliar: Is. 37:30, Ez. 46:17 și Is. 61:1-2. Aceste texte (i.e., Ez. 46:17 și Is. 61:1-2.), alături de Ier. 34:8, 15, 17, sunt singurele care folosesc forma nominală a cuvântului „slobozenie” din Lev.25:10, făcând astfel referire la slobozenia legată de legea Anului Jubiliar.²¹

Ieremia 34:8, 15 și 17 folosesc termenul de „slobozenie” în mod literal într-un context în care împăratul Ezechia inițial dă porunca „eliberării” sclavilor evrei pentru ca ulterior să își retragă porunca. Ca urmare, Ieremia anticipă „eliberarea” pedepsei din partea lui Dumnezeu, prin robia babiloniană. Acest eveniment istoric aparține perioadei profetice, însă este unul caracteristic perioadei Israelului, tratat în secțiunea anterioară. Cu alte cuvinte, acest text profetic nu adaugă nimic la semnificația profetică a legii Anului Jubiliar.²²

Așa cum deja am anticipat, Ez. 46:17 este o profeție în contextul anticipării reconstruirii templului, o imagine apocaliptică.²³ De fapt, Ezechiel vorbește foarte mult despre reînvierea economică a țării restaurate (20:39-42; 28:25-26; 36:8-12,24,28-30, 33-38; 37:11-14; 47:8-12), folosind un limbaj edenic. Textul din 46:17 vine într-un astfel de context economic, anticipând rolul continuu pe care-l va avea legea Anului Jubiliar din Lev. 25 în contextul Israelului restaurat. Scopul Anului Jubiliar în Israelul restaurat este cel original: prevenirea opresiunii celor săraci și limitarea puterii celor bogați. Cu alte cuvinte, Ezechiel anticipă o perioadă în care Israelul se va bucura de egalitate și libertate economică. Sigur că această relație corectă cu pământul putea avea loc doar în urma unei restaurări a relației

---

20 Pentru referiri în Pentateuh la teme caracteristice Anului Jubiliar, vezi Bruno „Jesus is our Jubilee”, pp. 89-91.

21 Pentru o discuție a acestor texte, vezi *Ibidem*, pp.91-94.

22 Vezi discuția lui James A. Sanders „Jubilee in the Bible”, *BTB* 50.1 (2020), p. 5. Discuția lui se axează pe felul în care Anul Jubiliar a trecut de la aspectul calendaristic, așa cum era proclamat de preoți, spre aspectul apocaliptic, așa cum era proclamat de profeți.

23 *Contra* Daniel Block *The Book of Ezekiel, Chapters 25–48* (NICOT; Grand Rapids, Eerdmans, 1998) 505, care argumentează pentru o împlinire istorică.

dintre popor și Dumnezeu, lucru pe care Ezechiel de asemenea îl anticipă (11:18–20; 16:59–63; 36:25–28; 37:23–24).²⁴ Textul acesta, deci, pare să anticipe o vreme istorică în care Israelul restaurat va locui în țara sa și va experimenta promisiunile Anului Jubiliar.

Isaia 61:1 preia reglementările Anului Jubiliar și mută discuția pe un teritoriu clar escatologic și mesianic. Ceea ce Ezechiel doar a sugerat, punând discuția despre Anul Jubiliar într-un context al unui templu escatologic, Isaia descrie clar un context general, ireversibil și permanent al „slobozeniei” folosind conceptul de „An al Îndurării” în locul conceptului de „An Jubiliar.” Cu toate că ceea ce Anul Îndurării va aduce seamănă cu reglementările Anului Jubilar—(1) vestea bună săracilor, (2) vindecarea celor cu inima zdrobită, (3) vestirea slobozeniei robilor și izbăvirea prinșilor de război, (4) proclamarea Anului de Îndurare și de răzbunare și (5) mângâierea celor întristați—totuși Anul de Îndurare pare să comunice mai degrabă o „slobozenie” metaforică și spirituală și nu literală. Această permutare face ca ceea ce Isaia anticipă să nu fie așa de mult un an literal tot la 50 de ani, cât o epocă, un nou veac permanent.²⁵ Cu alte cuvinte, profeția lui Isaia (asemenea profeției lui Ezechiel) se află pe o traiectorie dinspre aplicarea literală (Anul Jubiliar din Lev. 25 și Ier. 34) înspre împlinirea escatologică, Isaia privind în ambele direcții.²⁶ Această traiectorie escatologică este amplificată o dată cu venirea lui Cristos.

---

24 Pentru o discuție a celor 5 stâlpi care constituie împărăția lui Israel—împărat, popor, țară, legământ și templu—vezi Corin Mihăilă „The Prophecy of Ezekiel in Light of Biblical Theology. A Diachronic Study of Biblical Themes”, în *Teme în Teologie Biblică și Hermeneutică. Sesiune de Comunicări Științifice ale Studenților & Absolvenților U.E.O.* ed. Corin Mihăilă, Cluj-Napoca, Risoprint, 2022, pp. 9-35.

25 Bruno, „Jesus is our Jubilee”, p. 94.

26 Faptul că Anul Jubiliar a căpătat o dimensiune escatologică se vede din faptul că a fost interpretată așa chiar de evrei în istoria ulterioară, așa cum se vede din scrierile de la Qumran, în mod special 11QMelchizedek (11Q13), unde „slobozenia” este interpretată ca o eliberare din datoriile păcatului făcută de Melchizedek. Vezi *Ibidem*, pp.94-95, dar în mod special Simon Joseph „The Land Is Mine”, pp. 181-182, care argumentează faptul că „Anul Jubiliar a intrat în tradiția creștină ca un transfer simbolic progresiv îndepărtându-se de datoria, sclavia și pământul literal. Această ‘spiritualizare’ sau metaforizare a datoriei economice ca păcat, a eliberării fizice din sclavia economică ca salvarea venită din altă lume, accentuată de o disociere de pământ a creștinului universalistic, trans-etic, a permis amintirea Anului Jubiliar să schimbe registre...”; David Andrew Smith, „No Poor Among Them: Sabbath and Jubilee Years in Lukan Social Ethics” *Horizons in Biblical Theology* 40 (2018) pp.149-151.

V. Isus: inaugurarea Anului de Îndurare prin eliberarea celor opresați

Împlinirea idealului stabilit în Anul Jubiliar (Lev. 25) și anticipat de Anul de Îndurare (Is. 61) se regăsește în prima venire a lui Cristos și în lucrarea sa pe pământ. În prima sa predică din sinagoga Nazaretului (Lc. 4:18-19), Cristos citează Is. 61:1-2 combinându-l cu Is. 58:6, legătură făcută prin termenul ὄφθειν („slobozenie”). Această combinație arată că în Cristos se împlinesc reglementările din Dt. 15:2, 12 și Lev. 25. Cu alte cuvinte, prin această legătură intertextuală, slabă în ebraică dar amplificată în LXX, Luca vorbește despre o „eliberare escatologică culminantă, analoagă Anului Jubiliar.”²⁷ Astfel, Cristos își definește misiunea sa în termenii împlinirii în el a Anului Jubiliar, o împlinire cu accente spirituale și escatologice mai degrabă decât literale.²⁸ El este răscumpărătorul și eliberatorul care a venit „să vestească săracilor Evanghelia; să tămăduiască pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiască robilor de război slobozirea, și orbilor căpătarea vederii; să dea drumul celor apăsați și să vestească anul de îndurare al Domnului.”²⁹ Când au venit la el ucenicii trimiși de Ioan Botezătorul să întrebe dacă el este Mesia, el a arătat că împlinește idealul Anului Jubiliar, citând din Is. 35:5-7, 61:1-2 în Lc.7:20-23, și chiar vindecând conform profețiilor. Deci Cristos însuși afirmă încă de la începutul lucrării sale pe pământ că el împlinește și inaugurează Anul Jubiliar sau Anul de Îndurare.³⁰

27 Smith „No Poor Among Them”, p. 148. Smith arată cum termenul ὄφθειν (slobozenie) traduce o varietate de termeni ebraici. Prin aceasta traducătorii LXX „crează o conexiune lingvistică unificatoare între aceste texte [Lev. 25, Dt. 15, Is. 58, Is. 61] care nu era prezentă în ebraică”, p. 147.

28 Pentru o împlinire literală a Anului Jubiliar aproape exclusivă în termeni economici în lucrarea lui Cristos, vezi John Howard Yoder *The Politics of Jesus: Vicit Agnus Noster* (2d ed.; Grand Rapids, Eerdmans, 1994, pp. 68-70. Acest accent exclusiv pe aspectul economic se face vinovat de o escatologie inaugurată exagerată, cu toate că accente economice se regăsesc în lucrarea lui Cristos, dar sunt secundare. Pentru o evaluare a tezei lui Yoder în această direcție, vezi Robert B. Sloan, *The Favorable Year of the Lord: A Study in Jubiliary Theology in the Gospel of Luke*, Austin, Schola Press, 1977, pp.166-167. David L Baker, „The Jubilee and the Millennium,” p.59 în mod corect sesizează faptul că termenul ὄφθειν „se referă de obicei în Biblie la iertarea de păcate (i.e., eliberarea de pedeapsa pentru păcat.”

29 Pentru o comparație a textelor din Is. 58:6 MT și LXX, Is. 61:1-2 MT și LXX și Lc. 4:18-19, vezi Bruno „Jesus is our Jubilee”, p.96.

30 Vezi Margaret Barker, „The Time Is Fulfilled. Jesus and the Jubilee”, *SJT* 53.1 (2000), pp. 22-32, care argumentează că începerea lucrării lui Cristos de fapt coincide cu al 10-lea An Jubiliar.

Sigur că întrebarea este în ce sens Cristos pretinde că „astăzi s-au împlinit cuvintele acestea din Scriptură, pe care le-ați auzit” (Lc. 4:21), referindu-se la Is. 58:6 și 61:1-2? Aici putem merge în cel puțin trei direcții.³¹

- a) Cristos a împlinit Anul Jubiliar prin binele pe care l-a făcut celor ce aveau diferite probleme. Sigur că evreii se așteptau ca Mesia să-i elibereze de robia romană. Dar Cristos a arătat un interes aparte pentru săraci (Lc. 14:13), mai ales pentru săracii care au ajuns așa din pricina lui Cristos (Lc. 6:21), și a mustrat pe bogații care n-au arătat nici o milă față de săraci (Lc. 16:19-31). El a vindecat pe bolnavi și pe cei chinuți și robiți de demoni.³² De reținut însă că Cristos nu a eliberat pe nici un rob de război, nici chiar pe Ioan Botezătorul din închisoare. Aceasta spune că accentul lucrării lui Isus a fost doar parțial pe împlinirea acum și aici și pe împlinirea strict literală a textului profetic cu privire la Anul Jubiliar. Vindecările făcute, accentul pus pe săraci și mustrarea bogaților au anticipat împărăția viitoare a lui Dumnezeu care a pătruns în veacul acesta (a fost inaugurată) prin lucrarea Domnului Isus. Toate minunile au fost semne ale unei împărății care va veni pe deplin în viitor, dar care s-a manifestat deja prin Cristos.³³ Deci prin minunile pe care le-a făcut, Isus a arătat un interes aparte pentru cei marginalizați economic din pricina perspectivei escatologice a Anului Jubiliar.
- b) Învățătura lui Cristos a fost în conformitate cu legile privitoare la anul de veselie.³⁴ El a predicat împotriva acumulării de avuții pe

---

31 Vezi Paul Hertig, „The Jubilee Mission of Jesus in the Gospel of Luke: Reversals of Fortunes,” *Missiology* 26 (1998), pp. 176-177, care prezintă interpretarea cristologică a limbajului Anului Jubiliar în patru aspecte: proclamat și practicat; spiritual și fizic; pentru Israel și pentru națiuni; prezent și escatologic. Preluat și de Christopher Wright, *The Mission of God*, p.301.

32 Vezi Smith, „No Poor Among Them,” p.152, pentru legăturile lexicale dintre vindecările făcute de Cristos și conceptul de „slobozenie” central Anului Jubiliar.

33 S. John Roth, *The Blind, the Lame, and the Poor: Character Types in Luke-Acts* (JSNT-Sup 144; Sheffield: Sheffield Academic Press, 1997, argumentează că orbii, șchiopii și săracii sunt caractere tipologice. Aceasta înseamnă că ele pot fi luate și în mod literal dar și figurativ. David L Baker, „The Jubilee and the Millennium,” 59, în mod corect vorbește despre faptul că „Isus nu a propovăduit doar o evanghelie a eliberării de suferința din această lume (aspectul orizontal sau socio-economic) dar și—ceea ce escatologic este mai important—eliberarea de păcate în lumea aceasta și lumea care va veni (aspectul vertical sau spiritual).”

34 Vezi Smith, „No Poor Among Them,” pp. 153-155.

pământ, pentru că inima este acolo unde este comoara (Mt. 6:19-21). A încurajat iertarea de datorii după cum Dumnezeu a iertat (Mt. 18:21-35). A învățat pe ucenicii săi să dea fără dobândă și chiar fără să se aștepte să primească ceva înapoi (Lc. 6:34-35).

- c) Nu în ultimul rând și poate cel mai important, Cristos a împlinit Anul Jubiliar fiind cel care a răscumpărat omenirea din datoria pe care a acumulat-o prin păcat înaintea lui Dumnezeu. Datoria cea mai mare a omului nu este financiară, față de un creditor, deși este una reală pentru mulți săraci, ci spirituală, față de Dumnezeu. Și Cristos a venit să rezolve această datorie. Cristos a venit să proclame libertate celor din captivitate, referința fiind în primul rând la eliberarea spirituală, de datoria păcatului. Astfel că în lucrarea lui Cristos pe pământ, el a combinat conceptul de iertare a datoriei financiare cu conceptul de iertare a datoriei spirituale în pilda celor doi datornici și femeia păcătoasă din casa lui Simon (Lc. 7:36-50), pentru a arăta felul spiritual de împlinire a Anului Jubiliar. Cu alte cuvinte, în prima venire a lui Cristos vedem o trecere de la accentul pe ștergerea datoriilor economice reglementate de Anul Jubiliar la accentul pe ștergerea datoriilor spirituale acumulate prin păcat anticipate de Anul de Îndurare. Mai mult, cei ce cred în Cristos sunt acceptați în noul său popor indiferent de poziția socială, etnică și economică (Gal. 3:28). De aceea putem afirma că interesul lui Cristos pentru cei săraci, marginalizați și exploatați din punct de vedere economic este o umbră și o anticipare a interesului lui față de cei săraci în duh, care-și recunosc datoria păcatului înaintea lui Dumnezeu. Da, Cristos va rezolva și problema economică a poporului lui Dumnezeu în *escaton*, așa cum a anticipat prin accentul pe care l-a pus pe săraci în lucrarea sa pe pământ, dar la prima venire ținta lui a fost eliberarea din robia și datoria păcatului. Acest aspect desigur nu este surprinzător, deoarece am văzut că în Lev. 25 Anul Jubiliar este strâns legat de Ziua Ispășirii. Cristos a venit să îplinească mai întâi ceea ce Ziua Ispășirii anticipa—ștergerea păcatelor—pentru ca apoi să poate împlini și ceea ce Anul Jubiliar anticipa—ștergerea datoriilor și astfel eliberarea economică.

Aspectul acesta este unul extrem de important și de aceea merită subliniat. Am văzut cum în creație exista un triumvirat de relații între

Dumnezeu, om și pământ, unul care a fost posibil prin ascultarea de Dumnezeu. În Grădina Edenului, omul în ascultare de Dumnezeu s-a bucurat de tot ceea ce pământul a produs. Acest triunghi de relații a fost însă distrus de păcat, implicațiile fiind inclusiv de ordin economic. Restabilirea acestui triunghi de relații interdependente prin alegerea lui Avraam și prin el a lui Israel, a făcut ca Israel să beneficieze de bunăstare economică și posibilitate egală la un trai decent de viață, lucru văzut în reglementările Anului Jubiliar. Repetând însă istoria lui Adam, Israel a căzut în neascultare, rupând astfel relația cu Dumnezeu și cu pământul lui Dumnezeu. Dumnezeu însă anticipă prin profeți restaurarea lui Israel în țara sa și binecuvântarea cu prosperitate economică, acestea fiind dependente de restaurarea relației cu Dumnezeu. Deci vedem în această lungă istorie a VT, un accent în două direcții sau o dublă restaurare—spirituală cu Dumnezeu și economică cu pământul. Această dublă restaurare avea să se împlinescă în Cristos, dar în două etape, lucru neclarificat de VT. Cu alte cuvinte, cele două laturi de relații ale poporului lui Dumnezeu—cu Dumnezeu și cu pământul—nu aveau să fie restaurate în același timp, ci cronologic. Tocmai această separare a laturii spirituale de cea economică a dus la confuzia evreilor din vremea lui Cristos, inclusiv a lui Ioan Botezătorul.³⁵ Astfel că la prima sa venire, Cristos a restabilit relația omului cu Dumnezeu, iertând datoria păcatului față de Dumnezeu. În același timp, prin lucrarea sa miraculoasă cât și prin învățătura sa, Cristos a anticipat în prezent ceea ce avea să împlinescă pe deplin în *escaton*—restaurarea bunăstării economice de tip edenic, prezentă în Grădina Edenului, ilustrată în mod palid în anumite momente din istoria lui Israel și anticipată de profeți.³⁶ Această învățătură a lui Cristos avea să fie preluată și aplicată în cadrul noului popor al lui Dumnezeu—Biserica.

VI. Biserica: practicarea egalității economice

Cristos, prin minunile, învățătura și lucrarea sa răscumpărătoare, nu a pus capăt crizelor economice, deși a anticipat această realitate escatologică. De aceea, după înălțarea sa la cer, Biserica nou înființată a expe-

---

35 Sigur că această separare este negată de teologia prosperității și teologia eliberării.

36 Restaurarea economică face astfel parte din conceptul teologic care marchează scrierile lui Pavel: deja dar nu încă pe deplin. Cu alte cuvinte, la prima sa venire, Cristos a dat hrană celor flămânzi prin minunile făcute, dar astfel de minuni nu sunt decât anticipări ale restaurării economice și bunăstării materiale depline care se va realiza la a doua sa venire, așa cum vom vedea mai târziu.

rimentat, alături de cei din afara ei, opresiune, sclavie, sărăcie, nedreptate socială, disproporționalitate economică și pierderea proprietăților. Apostolul Pavel, de exemplu, nu pune accept pe ieșirea din anumite constrângeri economice și sociale cu orice preț, ci are următorul sfat: „Fiecare să rămână în chemarea pe care o avea când a fost chemat. Ai fost chemat când erai rob? Să nu te neliniștești de lucrul acesta, dar, dacă poți să ajungi slobod, folosește-te. Căci robul chemat în Domnul este un slobod al Domnului. Tot așa, cel slobod care a fost chemat este un rob al lui Hristos. Voi ați fost cumpărați cu un preț. Nu vă faceți dar robi oamenilor. Fiecare, fraților, să rămână cu Dumnezeu în starea în care era când a fost chemat” (1 Cor. 7:20-24). În acest veac prezent, în așteptarea veacului viitor, prioritatea nu este eliberarea social-economică, ci spiritual, accent pe care l-am văzut în lucrarea lui Cristos.

Cu toate acestea, Biserica trebuia să fie pe pământ un avanpost al împărăției lui Dumnezeu escatologice. În calitate de reprezentant al împărăției lui Dumnezeu, Biserica, asemenea Israelului vechitestamentar, trebuia să demonstreze o nouă etică socială și economică. Dacă am văzut că apartenența de noul popor al lui Dumnezeu nu se făcea pe baza calificărilor economice, etnice, sociale, politice, nici relațiile dintre membrii noului popor al lui Dumnezeu nu trebuia să se bazeze pe astfel de diferențe. Sigur că întotdeauna în poporul lui Dumnezeu au fost și tendințe discriminatorii pe bază de diferențe economice (vezi Iac 2), dar astfel de relații părtinitoare nu reflectă noua etică a împărăției lui Dumnezeu. Acest idealul escatologic economic se vede cel mai clar reflectat în viața Bisericii primare în FA 2:44-45 în practica de a se ajuta unul pe celălalt „după nevoile fiecăruia.”³⁷ Un exemplu concret de dărnici și ajutorare a celor săraci îl avem în Iosif, numit Barnaba (FA 4:36-37). Contrastul este reprezentat de cuplul Anania și Safira (FA 5:1-11), care au făcut dărnicia cu motive ascunse. Astfel că dărnicia, ajutorarea, ospitalitatea și alte forme de ajutor economic au fost o practică a Bisericii primare și o învățătură esențială a noii comunități creștine (1 Tim. 6:17-18). Dar să nu uităm că acest accent pe aspectele economice ale vieții eclesiale au venit în urma predicii lui Petru și a chemării sale la pocăință și botez pentru iertarea (ἄφεσις) păcatelor (FA 2:38).³⁸ Cu

37 Vezi Smith, „No Poor Among Them,” pp. 159-160.

38 David L Baker, „The Jubilee and the Millennium,” p.59, subliniază faptul că „misiunea Bisericii astăzi ar trebui să includă o apropiere holistică de evanghelie, fără concentra-

alte cuvinte, o restaurare economică este posibilă doar în urma unei restaurări spirituale în Cristos și în Biserică, dar și această restaurare economică nu a însemnat și nu înseamnă o eliminare a crizelor economice, deoarece Biserica există încă într-o lume căzută de păcat și care funcționează după o etică economică diferită. Astfel că împlinirea deplină a Anului Jubiliar/de Îndurare așteaptă *escatonul*.

VII. Escatonul: dreptul tuturor la binecuvântările economice ale noii creații

Așa cum am văzut, Anul Jubiliar este o umbră a stării edenice, o revenire limitată și temporară la idealul Grădinii Edenului, în care toți se bucură de toate binecuvântările pământului, de absența crizelor economice care duc la disproporționalități economice și la pierderea libertății personale. Însă Anul Jubiliar este preluat de profeți pentru a privi în viitor spre această restaurare deplină și permanentă. Când Cristos a venit, el a inaugurat Anul de Îndurare, dar accentul a fost pe restaurarea relației cu Dumnezeu prin iertarea păcatelor, dimensiunea materială și economică fiind împinse înspre *escaton*. În această realitate „dintre veacuri” Biserica experimentează iertarea datoriilor spirituale și practică ameliorarea nevoilor economice prin ajutorare, ospitalitate și nepărtinire pe considerente economice. Biserica, însă, așteaptă, împreună cu pământul (Rom. 8:), răscumpărarea finală, noul Eden, noua creație. Noua creație despre care vorbește cartea Apocalipsa va fi o stare de libertate în care omul răscumpărat, în relație perfectă cu Răscumpărătorul, va avea parte de toată bunăstarea economică pe care o poate oferi noul pământ. Astfel că în noua creație, în care nu vor mai fi crize economice, Anul Jubiliar se va împlini pe deplin și permanent. Sărăcia va fi anihilată iar locuitorii Grădinii Edenului vor avea de toate din abundență. Apoc. 7:16-17 „Nu le va mai fi foame, nu le va mai fi sete; nu-i va mai dogori nici soarele, nici vreo altă arșiță. Căci Mielul, care stă în mij-

---

rea exclusiv pe aspectul social sau cel spiritual.” Pentru o evaluare a importanței aspectului social ca parte din evanghelie, vezi Duane Litfin, *Word versus Deed: Resetting the Scales to a Biblical Balance*, Wheaton, Crossway, 2012 și Kevin DeYoung și Greg Gilbert, *What Is the Mission of the Church. Making Sense of Social Justice, Shalom, and the Great Commission*, Wheaton, Crossway, 2011. David L Baker, „The Jubilee and the Millennium,” p.59, subliniază faptul că „misiunea Bisericii astăzi ar trebui să includă o apropiere holistică de evanghelie, fără concentrarea exclusiv pe aspectul social sau cel spiritual.”

locul scaunului de domnie, va fi Păstorul lor, îi va duce la izvoarele apelor vieții, și Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochii lor.”

Concluzie

Situațiile de criză economică au fost și vor continua să fie cu noi până la venirea a doua a lui Cristos, o realitate care se datorează căderii în păcat. Păcatul a făcut și continuă să facă ravagii și în domeniul economic și a relațiilor dintre oameni. De aceea, *escatonul* este o veste bună. Într-o societate care funcționează tot mai mult pe un sistem de creditare, care face din oameni datornici pe viață, noua creație este o veste bună, pentru că va aduce cu sine ștergerea tuturor datoriile economice și împlinirea tuturor nevoilor. Într-o lume în care cei bogați exploatează pe cei săraci, noua creație este o veste bună, pentru că odihna mult așteptată și dreptatea socială vor fi fundamentale Împărăției lui Dumnezeu. Într-o lume în care înșelăciunea, minciuna și corupția caracterizează multe tranzacții economice, noua creație este o veste bună, pentru că acolo va domni neprihănirea. Într-o lume în care încă există sclavie de oameni, noua creație este o veste bună, pentru că slobozenia pe care Anul Jubiliar a anticipat-o va deveni o realitate literală. Într-o lume în care lipsurile economice destabilizează și fragmentează o familie, noua creație este o veste bună, pentru că va însemna intrarea într-o moștenire veșnică.

Nu ne putem aștepta la o revoluție economică de tip An Jubiliar în vremea noastră, pentru că este imposibilă în contextul vieții moderne, a proprietății private și a înmulțirii populației globale. Dar aceasta nu înseamnă că nu pot fi luate principii economice bazate pe învățătura din Lev. 25, care să diminueze crizele economice, precum protejarea familiei și a săracilor, descurajarea împrumuturilor și acumulării de datorii la infinit, reglementarea dobânzilor la credite, în funcție de potențialul real al clientului de a plăti înapoi.³⁹ Sunt multe alte principii care pot fi preluate, însă proble-

---

39 Christopher Wright, în cartea sa *The Mission of God*, pp.296-300, vorbește despre o abordare tri-dimensională a Anului Jubiliar: teologică, social și economică. În dimensiunea economică, Wright pledează pentru o critică nu numai a acumulării masive de proprietăți și bogății dar și orice fel de formă la o scară largă de colectivism sau nationalism care distruge sensul proprietății familiale. Vezi de asemenea capitolul 5 intitulat “Economics and the Poor” în *Old Testament Ethics*, unde discuția depășește reglementările din Lev. 25. Pentru alte modalități de aplicare a spiritului Anului Jubiliar, vezi Randy Ridenour,

ma nu sunt principiile ci inima omului. Cultura în care trăim cât și natura omului sunt caracterizate de păcate precum lăcomie și invidie. De aceea speranța omului nu are cum să fie într-un guvern, bancă sau un om, deoarece acestea operează într-un cadru marcat de păcat. Speranța omului trebuie să fie pusă în Cristos, care a venit să îplinească Anul Jubiliar, împăcând lumea cu Dumnezeu prin moartea sa și anticipând restaurarea definitivă și ireversibilă a economiei la a doua sa venire. Singura șansă de a mai diminua efectele crizelor economice se găsește într-o restaurare mai întâi a relației omului cu Dumnezeu pentru ca mai apoi să anticipăm restaurarea deplină pe care o va aduce a doua venire a lui Cristos.

Între timp, Biserica trebuie să fie cadrul în care repercusiunile crizelor economice ar trebui să fie diminuate prin dărnicia credincioșilor și disponibilitatea acestor de a sacrifica din bunurilor lor pentru cei ce au suferit în urma acestor crize.

Bibliografie

- ALEXANDER, T. Desmond, *The City of God and the Goal of Creation. Short Studies in Biblical Theology*, Wheaton, Crossway, 2018.
- BAKER, David L., „The Jubilee and the Millennium: Holy years in the Bible and their relevance today”, *Themelios* 24.1 (1998): 44-69.
- BARKER, Margaret, „The Time Is Fulfilled. Jesus and the Jubilee”, *SJT* 53.1 (2000): 22-32.
- BARTHOLOMEW, Craig G. și Michael W. Goheen, *The Drama of Scripture. Finding Our Place in the Biblical Story*, Grand Rapids, Baker Academic, 2004.
- BEALE, G. K., *The Temple and the Church's Mission: A Biblical Theology of the Dwelling Place of God*, New Studies in Biblical Theology 17. Downers Grove, IVP Academic, 2004.
- BEALE, G. K., *A New Testament Biblical Theology: The Unfolding of the Old Testament in the New*, Grand Rapids, Michigan, Baker Academic, 2011.
- BLOCK, Daniel *The Book of Ezekiel, Chapters 25–48*. NICOT; Grand Rapids, Eerdmans, 1998.
- BRUEGGEMANN, Walter, *The Land: Place as Gift, Promise, and Challenge in Biblical Faith*, Fortress Press, Minneapolis, 2002.

- BRUNO, Christopher R., „'Jesus is our Jubilee'.. But How? The OT Background and Lukan Fulfillment of the Ethics of Jubilee”, *JETS* 53/1 (March 2010): 81-101.
- BURGE, Gary M., *Jesus and the Land. The New Testament Challenge to 'Holy Land' Theology*, Grand Rapids, Baker Academic, 2010.
- DEYOUNG, Kevin și Greg Gilbert, *What Is the Mission of the Church. Making Sense of Social Justice, Shalom, and the Great Commission*, Wheaton, Crossway, 2011.
- DUMBRELL, William, *The Search for Order. Biblical Eschatology in Focus*, Eugene, OR: Wipf and Stock Publishers, 2001.
- DUMBRELL, William Dumbrell, *Covenant and Creation. An Old Testament Covenant Theology*, Crownhill, Paternoster, 2013.
- FAGER, Jeffrey A., *Land Tenure and the Biblical Jubilee: Uncovering Hebrew Ethics through the Sociology of Knowledge* (JSOTSup 155; Sheffield: JSOT, 1993).
- FRETHEIM, Terence E., *Creation Untamed. The Bible, God, and Natural Disasters*, Grand Rapids, Baker Academic, 2010.
- GENTRY, Peter J. și Stephen J. Wellum, *Kingdom through Covenant. A Biblical-Theological Understanding of the Covenants*, a doua ediție, Wheaton, Crossway, 2018.
- GOLDINGAY, Graeme, *Gospel and Kingdom*, în *The Goldsworthy Trilogy*. Crownhill, Paternoster, 2011.
- GREIDANUS, Sidney, *From Chaos to Cosmos. Creation to New Creation. Short Studies in Biblical Theology*, Wheaton, Crossway, 2018.
- HERTIG, Paul, „The Jubilee Mission of Jesus in the Gospel of Luke: Reversals of Fortunes,” *Missiology* 26 (1998): 167-79.
- HILL, Austin și Scott Rae, *The Virtues of Capitalism. A Moral Case for Free Markets*. Chicago, Northfield Publishing, 2010.
- HOENIG, Sidney B., “Sabbatical Years and the Year of Jubilee,” *JQR* 59 (1969) 222–36.
- HUDSON, Michael, “Proclaim Liberty Throughout the Land’: The Economic Roots of the Jubilee,” *BR* 15 (1999): 26-33.
- ISAAC, Munther, *From Land to Lands, from Eden to the Renewed Earth. A Christ-Centered Biblical Theology of the Promised Land*, Carlisle, Langham Monographs, 2015.

- JOSEPH, Simon J., „'The Land Is Mine' (Leviticus 25:23): Reimagining the Jubilee in the Context of the Palestinian-Israeli Conflict”, *BTB* 50.4 (2020) 180-90.
- KAWASHIMA, Robert S., “The Jubilee, Every 49 or 50 Years?”, *VT* 53 (2003) 117–20.
- KAWASHIMA, Robert S., “Once Again, the Jubilee, Every 49 or 50 Years?”, *VT* 55 (2005) 121–25.
- LITFIN, Duane, *Word versus Deed: Resetting the Scales to a Biblical Balance*. Wheaton, Crossway, 2012.
- MARTIN, Oren, *Bound for the Promised Land. The Land Promise in God's Redemptive Plan*, NSBT, Grand Rapids, IVP Academic, 2015.
- MIHĂILĂ, Corin, „The Prophecy of Ezekiel in Light of Biblical Theology. A Diachronic Study of Biblical Themes”, în *Teme în Teologie Biblică și Hermeneutică. Sesiune de Comunicări Științifice ale Studenților & Absolvenților U.E.O.* ed. Corin Mihăilă. Cluj-Napoca, Risoprint, 2022, pp. 9-35.
- MILGROM, Jacob, *Leviticus 23-27. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible, NY., Doubleday, 2001.
- PATE, C. Marvin, J. Scott Duvall, et. al., *The Story of Israel. A Biblical Theology* Downers Grove, InterVarsity, 2004.
- RIDENOUR, Randy, „Abandoning Jubilee: The Structural Causes of Poverty”, *Review and Expositor* 116.1 (2019): 6-15.
- ROSS, Allen P., *Holiness to the Lord: A Guide to the Exposition of the Book of Leviticus*, Grand Rapids, Baker, 2002.
- ROTH, S. John, *The Blind, the Lame, and the Poor: Character Types in Luke-Acts*. JSNTSup 144; Sheffield, Sheffield Academic Press, 1997.
- SANDERS, James A., „Jubilee in the Bible”, *BTB* 50.1 (2020): 4-6.
- SLOAN, Robert B., *The Favorable Year of the Lord: A Study in Jubiliary Theology in the Gospel of Luke*, Austin, Scholar Press, 1977.
- SMITH, David Andrew, „'No Poor Among Them': Sabbath and Jubilee Years in Lukan Social Ethics”, *Horizons in Biblical Theology* 40 (2018): 142-65.
- SNYDER, Howard A. cu Joel Scandrett, *Salvation Means Creation Healed. The Ecology of Sin and Grace: Overcoming the Divorce between Earth and Heaven*. Eugen, OR: Cascade Books, 2011.
- YODER, John Howard *The Politics of Jesus: Vicit Agnus Noster* (2d ed.; Grand Rapids, Eerdmans, 1994.

- WEHNHAM, Gordon J., *The Book of Leviticus*. NICOT; Grand Rapids, Eerdmans, 1979.
- WRIGHT, Christopher J. H., *Old Testament Ethics for the People of God*. Downers Grove, InterVarsity, 2004.
- WRIGHT, Christopher J. H., *The Mission of God. Unlocking the Bible's Grand Narrative*, Downers Grove, IL., InterVarsity Press, 2006.